

MARTA GOJNY

Uniwersytet Śląski, Polska

e-mail: marta.gojny@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2051-5752

UMOWA KONTRAKTACJI W PRAWIE POLSKIM – CHARAKTERYSTYKA, FUNKCJE I AKTUALNE PROBLEMY PRAKTYCZNE

CULTIVATION CONTRACT IN POLISH LAW – CHARACTERISTICS, FUNCTIONS,
AND CURRENT PRACTICAL ISSUES

ABSTRACT Modern agriculture is a pillar of food security and an important element of the economy, largely based on stable and predictable relations between agricultural producers and entities involved in the purchase, processing or distribution of agricultural products. A key role in shaping these relations is played by the cultivation contract, regulated in the provisions of the Civil Code. It is a specific type of named contract, the essence of which goes beyond the framework of a typical sales contract. The cultivation contract introduces elements of production planning, mutual cooperation and strengthening the position of the agricultural producer.

This article aims to provide a comprehensive analysis of the cultivation contract in Polish civil law. The article will describe the legal characteristics of the contract and specify the important structural elements that distinguish cultivation from other types of contracts. Next, the functions of the contract in economic transactions will be discussed, with particular emphasis on its importance in stabilizing agricultural production and supply chains. Finally, but no less important, the current problems and challenges faced by the parties to the cultivation contract will be discussed, as well as risks related to agricultural production, settlement issues or the imbalance of contract positions. The aim of this article is not only to analyse this legal institution, but also to indicate potential directions for improving its functioning in the dynamically changing economic and legal reality.

KEYWORDS: agricultural law, economic contracts, cultivation contract, sales contract, farmer

SŁOWA KLUCZOWE: prawo rolne, umowy gospodarcze, umowa kontraktacji, umowa sprzedaży, rolnik

WSTĘP

Współczesne rolnictwo jest filarem bezpieczeństwa żywnościowego i istotnym elementem gospodarki, w dużej mierze opiera się na stabilnych i przewidywalnych

relacjach między producentami rolnymi a podmiotami zajmującymi się skupem, przetwórstwem czy dystrybucją płodów rolnych. Kluczową rolę w kształtowaniu tych relacji odgrywa umowa kontraktacji, uregulowana w przepisach Kodeksu cywilnego¹. Jest ona specyficznym rodzajem umowy nazwanej, której istota wykracza poza ramy typowej umowy sprzedaży czy umowy dostawy. Umowa kontraktacji wprowadza elementy planowania produkcji, współpracy i wzmocnienia pozycji producenta rolnego.

Niniejszy artykuł ma na celu kompleksową analizę umowy kontraktacji w polskim prawie cywilnym. Zostanie w nim opisana charakterystyka prawna umowy oraz sprecyzowane zostaną istotne elementy konstrukcyjne, odróżniające kontraktację od innych typów umów. Następnie omówione zostaną funkcje, jakie pełni umowa w obrocie gospodarczym, ze szczególnym uwzględnieniem jej znaczenia dla stabilizacji produkcji rolnej i łańcuchów dostaw. Na koniec zostaną omówione nie mniej ważne aktualne problemy i wyzwania, przed którymi stają strony umowy kontraktacji, a także ryzyka związane z produkcją rolną, kwestie rozliczeń czy brak równowagi pozycji kontraktowych. Celem niniejszego artykułu jest nie tylko omówienie tej instytucji prawnej, ale również wskazanie potencjalnych kierunków dla usprawnienia jej funkcjonowania w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i prawnej.

UMOWA KONTRAKTACJI – DEFINICJA

Umowa kontraktacji po raz pierwszy pojawiła się w Kodeksie cywilnym, nie była bowiem znana we wcześniejszych regulacjach prawnych, jaką był np. Kodeks zobowiązań². Umowa kontraktacji zyskała popularność w czasach PRL-u, kiedy to była powszechnie wykorzystywana w obrocie gospodarczym. W zamyśle polskiego ustawodawcy oraz komisji kodyfikacyjnej obecnego Kodeksu cywilnego był fakt, aby

---

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2025 r., poz. 1071 ze zm.); dalej: k.c.

² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. nr 82, poz. 598 ze zm.); dalej: k.z. We wcześniejszych regulacjach umowa kontraktacji była kwalifikowana jako umowa nienazwana lub umowa mieszana (por. W. Czachórski, *Zarys prawa zobowiązań*, Warszawa 1963, s. 152; H. Świątkowski, *Prawo rolne*, Warszawa 1966, s. 202). Pojawiły się także koncepcje, w których umowa kontraktacji była rozpatrywana jako umowa o dzieło (por. A. Szpunar, *Charakter prawny umowy kontraktacyjnej*, „Nowe Prawo” 1955, nr 5, s. 81) lub umowa sprzedaży rzeczy przyszłych (por. W. Bojarski, *Z zagadnień umowy kontraktacyjnej*, „Nowe Prawo” 1957, nr 3, s. 55 i n.; J. Górski, (w:) J. Górski, A. Ohanowicz, *Zobowiązania. Część szczegółowa*, Poznań 1959, s. 50 i n.; W. Stankiewicz, *Pojęcie kontraktacji i jej gospodarczo-polityczne założenia*, „Nowe Prawo” 1954, nr 7–8, s. 113).

umowa ta mogła być zawarta także przez osoby nieposiadające wykształcenia *stricte* prawnego, a zapisy jej dotyczące były maksymalnie uproszczone³. W związku z tym nie zmieniono także nazwy umowy, zachowując jej powszechnie stosowane nazewnictwo „umowa kontraktacji”.

Umowa kontraktacji unormowana została w art. 613–626 k.c. Zgodnie z art. 613 § 1 k.c. przez umowę kontraktacji należy rozumieć umowę zawartą przez producenta rolnego, który zobowiązuje się do wytworzenia i dostarczenia kontraktującemu oznaczonej ilości produktów rolnych określonego rodzaju, a kontraktujący zobowiązuje się te produkty odebrać w umówionym terminie, zapłacić umówioną cenę oraz spełnić określone świadczenia dodatkowe, o ile umowa lub przepisy szczególne przewidują obowiązek spełnienia takiego świadczenia. Zgodnie natomiast z § 4 ww. przepisu przez producenta rolnego rozumie się również grupę producentów rolnych lub ich związek oraz spółdzielnię rolników w rozumieniu ustawy z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników⁴ lub ich związek.

Stroną umowy kontraktacji jest zatem producent rolny oraz kontraktujący. Pomimo wykonania umowy przez podmioty dodatkowe, tzw. podwykonawców, nie można jej odmówić charakteru dwustronnej czynności prawnej. Kodeks cywilny nie definiuje pojęcia producenta rolnego. Producentem rolnym może być każdy podmiot prawa cywilnego, tj. osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, o ile zobowiąże się do spełnienia czynności polegających na wytworzeniu i dostarczeniu kontraktującemu produktów rolnych⁵. Jak wskazuje A. Niewęglowski: „Producent rolny nie jest przedsiębiorcą w świetle ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Przepisów tej ustawy nie stosuje się między innymi do działalności wytwórczej w rolnictwie. Nie zmienia to jednak faktu, że liczne akty prawne wprost traktują producenta rolnego jak przedsiębiorcę”⁶. Przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw⁷ wskazują bezpośrednio na posiadanie przez producenta rolnego statusu przedsiębiorcy. Zgodnie z tą ustawą grupa przedsiębiorców rolnych prowadzi działalność jako przedsiębiorca posiadający osobowość prawną. Producentem rolnym jest osoba, która może wykonać umowę

³ Z. Radwański, (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Ossolineum 1976, s. 191; K. Zaradkiewicz, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011, s. 397; A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy handlowe*, LEX/el. 2014, rozdz. 3, pkt V.

⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2025 r., poz. 443.

⁵ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt II; J. Szachułowicz, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, Warszawa 2009, s. 359.

⁶ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt II.

⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1145.

kontraktacji, a zatem ktoś, kto dysponuje zespołem produkcji⁸. Producent rolny nie musi w chwili zawarcia umowy posiadać zespołu środków produkcji⁹, jednak będą one niezbędne do wykonania umowy kontraktacji. Natomiast kontraktującym w większości przypadków jest przedsiębiorca¹⁰. Działalność kontraktującego może być związana z przetwórstwem produktów rolnych albo nabywaniem takich produktów w celu dalszej ich odsprzedaży.

Na podstawie powyższej definicji wskazać należy, że podstawową funkcją umowy kontraktacji jest organizacja produkcji w rolnictwie, w tym zawarte jest samo ujednoczenie jakości produkcji, a także dostosowanie tej produkcji do potrzeb systemu gospodarki rynkowej¹¹. Tak pojęta funkcja znajduje się w definicji umowy z art. 613 § 1 k.c., bowiem to w niej zawarte są świadczenia wzajemne stron. Producent rolny ma wytworzyć i dostarczyć produkty rolne do kontraktującego, a kontraktujący ma te produkty odebrać w terminie i zapłacić cenę. Zespół tych wzajemnych świadczeń stanowi *essentialia negotii* umowy. Powyższe elementy muszą wystąpić łącznie. Nie można mówić o umowie kontraktacji w przypadku, gdy dłużnik dostarczy jedynie produkty rolne, a ich wytworzenie będzie spoczywać na innej osobie¹². Produkt rolny musi więc zostać wytworzony w gospodarstwie producenta rolnego¹³. Wytworzeniem produktów rolnych będzie nie tylko stworzenie nowych rzeczy, ale także przetworzenie już istniejących rzeczy w produkty rolne¹⁴. Wytworzeniem będzie więc uprawa roślin pod pozyskanie nowych nasion lub ho-

---

⁸ E. Niezbecka, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część szczególna*, Warszawa 2010, s. 209.

⁹ Z. Policzekiewicz, *Odpowiedzialność stron stosunku kontraktacji w obrocie powszechnym*, Warszawa 1980, s. 48.

¹⁰ W.J. Katner, (w:) K. Osajda (red.) *System Prawa Prywatnego. Tom 5. Prawo zobowiązań – część ogólna*, Warszawa 2019, s. 1051; J. Nadler, (w:) E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 1029; E. Niezbecka, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks...*, s. 206–207; K. Zaradkiewicz, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 399.

¹¹ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt V; Z. Policzekiewicz, *Odpowiedzialność stron stosunku kontraktacji...*, s. 26–27; H. Chołaj, *Kontraktacja produktów rolnych. Studium ekonomiczne*, Warszawa 1965, s. 12 i n.; P. Pytlak, *Znaczenie oraz funkcje umów kontraktacji w systemie informacyjnym rynków tytoniu i chmielu*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2004, t. 4, s. 175; A. Stelmachowski, *Kontraktacja produktów rolnych*, Warszawa 1961, s. 23–36.

¹² A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt III.

¹³ „Jak wynika z uregulowań kodeksowych, szczególną cechą umowy kontraktacji jest wytworzenie przez producenta produktu rolnego, gdyż przepis art. 613 § 1 k.c. wyraźnie wskazuje, że producent rolny zobowiązuje się wytworzyć produkt objęty kontraktacją we własnym procesie produkcyjnym. Ta cecha ma istotne znaczenie dla rozumienia umowy kontraktacji i odróżnienia jej od umowy sprzedaży” – tak Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 19 sierpnia 2008 r., I ACa 507/09, LEX nr 756625.

¹⁴ Z. Radwański, (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, s. 200.

dowla zwierząt mająca na celu zwiększenie wielkości hodowli, będzie nią też np. wytworzenie określonego materiału lub tkaniny. Kolejnym elementem umowy jest dostarczenie produktów rolnych. Literalne brzmienie prowadziło do konkluzji, iż to na producencie rolnym spoczywa obowiązek dostarczenia produktów rolnych do kontraktującego, a co za tym idzie, poniesienie kosztów produkcji. Takie brzmienie stałoby jednak w sprzeczności z dalszą częścią definicji legalnej umowy kontraktacji, zgodnie z którą to na kontraktującym spoczywa obowiązek odebrania rzeczy i poniesienia kosztów związanych z jej transportem. Jak wynika z art. 618 k.c., świadczenie producenta powinno być spełnione w miejscu wytworzenia zakontraktowanych produktów, chyba że co innego wynika z umowy. Ustawodawca pozostawia tym samym stronom umowy swobodę kształtowania zapisów umownych w zakresie miejsca spełnienia świadczenia. W przypadku braku takich postanowień miejscem świadczenia będzie miejsce wytworzenia produktów rolnych.

Przedmiotem świadczenia w umowie kontraktacji jest produkt rolny. W polskim prawie cywilnym brak jest definicji legalnej produktu rolnego. Na gruncie przepisów o Wspólnej Polityce Rolnej w prawie Unii Europejskiej produktem rolnym są płody ziemi, produkty pochodzące z hodowli i rybołówstwa, a także produkty pierwszego przetworzenia, które pozostają z tymi produktami w związku¹⁵. A. Niewęglowski zdefiniował produkt rolny jako „każdy rezultat hodowli lub uprawy, który może zostać wytworzony lub przetworzony w gospodarstwie producenta bez dodatkowego udziału środków produkcji należących do innych osób, zwłaszcza przedsiębiorców będących przetwórcami”¹⁶. Produkty rolne są więc przedmiotem świadczenia umowy kontraktacji, o ile zostaną oznaczone w odpowiedni sposób¹⁷. Oznaczeniem takim będzie podanie ilości oraz rodzaju produktów rolnych. Ilość produktów rolnych może zostać oznaczona przez wskazanie obszaru, z którego produkty rolne mają być zebrane. W przypadku takiego oznaczenia w zapisach umownych pojawia się najczęściej wskazanie minimum zebranych plonów¹⁸. W dalszej kolejności należy wskazać, że ustawodawca milczy wobec określenia jakości świadczenia w umowie kontraktacji, jednak to właśnie jakość świadczonych plonów jest niezmiernie ważna podczas wykonywania umowy. W tym zakresie w praktyce orzeczniczej jawi się najwięcej sporów. Brak bezpośredniej regulacji prawnej w tym zakresie powoduje konieczność odwołania się do zasad ogólnych prawa zobowiązań.

¹⁵ Por. art. 38 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE C nr 202 z 2016 r., s. 47 (wersja skonsolidowana).

¹⁶ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt III.

¹⁷ Brak oznaczenia w umowie ilości dostarczanych produktów rolnych oznacza brak możliwości zakwalifikowania danej umowy jako umowy kontraktacji. Por. wyrok Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 29 września 2013 r., I ACa 215/13, <https://orzeczenia.lomza.so.gov.pl/> (dostęp: 5.06.2025 r.).

¹⁸ Z. Radwański, (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, s. 200.

Zgodnie z art. 357 k.c., jeżeli dłużnik zobowiązany jest do świadczenia rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a jakość nie została określona przez właściwe przepisy, czynność prawną lub nie wynika z okoliczności, dłużnik powinien świadczyć rzeczy średniej jakości. Natomiast w doktrynie pojęcie średniej jakości interpretowane jest jako dobra jakość¹⁹. Ponadto podkreśla się, że jeśli między tymi samymi podmiotami cyklicznie zawierane są umowy kontraktacji, to producent pomimo niewskazania w umowie zapisów dotyczących jakości powinien mieć świadomość odnośnie do wymogów i potrzeb kontraktującego²⁰. Często jednak brak takiego zapisu albo niedokładny zapis dotyczący jakości świadczenia producenta rolnego powoduje problemy z wykonaniem umowy, a co za tym idzie, spory cywilne wszczynane w drodze postępowania cywilnego. Zdarza się, że kontrahenci odsyłają w zapisach umownych określających jakość produktów do norm ustanowionych przez Polski Komitet Normalizacyjny²¹. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 maja 1969 r. podniósł, iż taki zapis umowny jest dopuszczalny i wiążący: „Ustanowiona przez Polski Komitet Normalizacyjny norma dotycząca jakości materiału siewnego (PN – 65 R. 65023 z dnia 14.V.1965 r. – M.P. z 1965 r. Nr 36, poz. 209) obowiązuje w stosunkach pomiędzy osobami rozprawdzającymi materiał siewny a nabywcami rolnikami, którzy powinni otrzymać do uprawy nasiona odpowiedniej jakości. W stosunkach natomiast pomiędzy kontraktującym a plantatorem o obowiązujących normach jakościowych wyprodukowanych nasion decyduje wyłącznie treść umowy kontraktacyjnej, a normy państwowe mają zastosowanie tylko o tyle, o ile umowa do nich odsyła”²².

Co do zasady świadczenie z umowy kontraktacji jest podzielne, wynika to bezpośrednio z przepisu art. 379 § 2 k.c., zgodnie z którym to świadczenie jest podzielne, jeżeli może zostać spełnione częściowo bez istotnej zmiany przedmiotu lub wartości. Ponadto ustawodawca w art. 620 k.c. pośrednio wskazuje na podzielność przedmiotu świadczenia z umowy kontraktacji. Zgodnie z tym artykułem na wierzycielu spoczywa obowiązek przyjęcia świadczenia częściowego, jeżeli przedmiot kontraktacji jest podzielny. Powstaje w tym miejscu pytanie, czy świadczenie kontraktacji może być także niepodzielne? W tym przypadku istnieje taka możliwość. Same strony mogą zdecydować, że świadczenie ma mieć charakter niepodzielny, wtedy też znajdują zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego odnoszące się bezpo-

---

¹⁹ J. Skąpski, (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Ossolineum 1976, s. 126–127. Por. szerzej C. Żuławska, *Gwarancja jakości*, Kraków 1973, s. 68 i n.

²⁰ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt III.

²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 1969 r., II CR 277/69.

²² *Ibidem*.

średnio do zobowiązań o charakterze niepodzielnym. Należy podkreślić, że w przypadku, gdy strony zastrzegą, iż przedmiot świadczenia jest niepodzielny, wtedy też nie znajdą zastosowania normy z art. 620 k.c., a więc na kontraktującym nie będzie spoczywał obowiązek przyjęcia świadczenia w części.

Definicja wyżej wymienionej umowy zawiera także zapis „świadczenia dodatkowe”, ale tylko w odniesieniu do świadczeń kontraktującego. W art. 615 k.c. zawarty został przykładowy katalog świadczeń dodatkowych kontraktującego, do którego można zaliczyć:

- 1) zapewnienie producentowi możliwości nabycia określonych środków produkcji i uzyskania pomocy finansowej;
- 2) pomoc agrotechniczną i zootechniczną;
- 3) premie pieniężne;
- 4) premie rzeczowe.

Powyższe świadczenia muszą zostać dokładnie dookreślone w umowie między stronami²³. W polskim prawie cywilnym przyjęta została zasada, że w przepisach definiujących umowy ustawodawca uregulował tylko główne świadczenia, a kwestia tzw. świadczeń dodatkowych pozostawiona została w granicach swobody umów kontraktujących ze sobą stron. W doktrynie pojawiły się wątpliwości, czy świadczenia dodatkowe stanowią *essentialia negotii*, *accidentalia negotii* czy może *naturalia negotii* albo nieznanym wcześniej składnik treści czynności prawnej²⁴. Ponadto pojawiło się pytanie, czy świadczenie dodatkowe należy do definicji umowy kontraktacji, czy może powinno być przedmiotem odrębnych umów bazujących na podstawie umowy kontraktacji (w tym przypadku jako umowy ramowej)²⁵. Co do pierwszego, to prawidłowy wydaje się pogląd doktryny, że świadczenia dodatkowe nie stanowią *essentialia negotii* umowy kontraktacji ze względu na ich fakultatywność²⁶. W doktrynie prawa cywilnego pojawiły się co prawda głosy, zgodnie z którymi to świadczenia dodatkowe posiadają rangę *essentialia negotii*²⁷, jednak zdaniem autorki tekstu nie sposób się z tym stwierdzeniem zgodzić, gdyż o bycie składników

²³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2000 r., IV KKN 50/00, LEX nr 52442.

²⁴ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt I.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*; G. Bieniek, (w:) G. Bieniek [et al.], *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. III, Warszawa 2009, s. 178; J. Nadler, (w:) E. Gniewek (red.), *Kodeks...*, s. 1027; E. Niezbecka, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks...*, s. 211 i n.; A. Rembieliński, (w:) J. Winiarz (red.), *Kodeks cywilny z komentarzem*, t. II, Warszawa 1989, s. 600.

²⁷ Por. J. Krzyżanowski, (w:) J. Ignatowicz (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, Warszawa 1972, s. 1355 – „obowiązki związane ze świadczeniami dodatkowymi ze strony kontraktującego, w razie ich wprowadzenia do umowy, należą do istoty umowy (*essentialia negotii*)”, a także:

przedmiotowo istotnych decyduje ustawodawca, a nie strony umowy²⁸. Odnosnie do drugiej wątpliwości trzeba wskazać, że świadczenia dodatkowe należą do definicji umowy kontraktacji, przesądza o tym także treść powołanego już art. 613 § 1 k.c. Z przepisu tego wynika wprost fakt, iż świadczenia dodatkowe spełnia kontraktujący, tym samym strona umowy kontraktacji w ramach umowy kontraktacji²⁹.

CHARAKTERYSTYKA PRAWNA UMOWY KONTRAKTACJI

Umowa kontraktacji posiada złożony charakter prawny. Kontraktacja pomimo swojej bogatej historii legislacyjnej, co zostało już podkreślone we wstępie, że stosowano ją już w PRL-u, wciąż wzbudza wiele kontrowersji. Umowa ta jest typem umowy nazwanej o unikalnym charakterze prawnym wynikającym z połączenia elementów prawa zobowiązań z potrzebami specyficznego sektora gospodarki, jakim jest rolnictwo. Umowa kontraktacji bardzo często stanowi długotrwały stosunek zobowiązaniowy łączący dwie strony umowy, tj. producenta rolnego z kontraktującym.

Umowa kontraktacji ma charakter prawny umowy:

- a) handlowej – przez wzgląd na strony zawierające umowę kontraktacji. Jak zostało już wcześniej wspomniane, zgodnie z przeważającym poglądem doktryny prawa cywilnego oraz handlowego producent rolny traktowany jest jako przedsiębiorca. Natomiast drugą stroną umowy wskazaną w art. 613 k.c. jest kontraktujący, będący najczęściej przedsiębiorcą przetwarzającym produkty wytworzone przez producenta rolnego³⁰. Kontraktujący jest więc najczęściej przedsiębiorą prowadzącym przetwórnictwo surowców rolnych;
- b) konsensualnej – zgodnie z brzmieniem art. 613 k.c. umowa ta dochodzi do skutku przez złożenie wzajemnych oświadczeń woli. W przypadku tej umowy nie można uznać, że ma ona charakter realny ze względu na przedmiot świadczenia, czyli produkt rolny, który ma zostać dopiero wytworzony

---

J. Szachulowicz, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 363 – „Zatem świadczenia dodatkowe będą miały rangę *essentialia negotii*, gdy taką pozycję nadadzą im kontrahenci”.

²⁸ B. Gawlik, *Procedura zawierania umowy na tle ogólnych przepisów prawa cywilnego* (art. 66–72 k.c.), Kraków 1977, s. 58; Z. Radwański, (w:) Z. Radwański (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 2. Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2002, s. 262; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 322.

²⁹ Z. Policzkiewicz, *Odpowiedzialność stron stosunku kontraktacji...*, s. 113; Z. Radwański, (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, s. 194.

³⁰ *Rocznik statystyczny rolnictwa*, Warszawa 2011, dane w tabelach na s. 240 i 241; Z. Radwański, *Wstępny projekt systematyzacji tak zwanej części szczegółowej prawa zobowiązań*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2012, nr 1, s. 8.

- w procesie wykonania umowy³¹. Umowa kontraktacji nie ma także sformalizowanej formy. Zgodnie z art. 616 k.c. powinna ona być zawarta na piśmie. Takie brzmienie art. 616 k.c. pozwana na uznanie, iż forma pisemna została zastrzeżona jedynie dla celów dowodowych³²;
- c) odpłatnej – odpowiednikiem świadczenia producenta rolnego jest cena, którą obowiązuje zapłacić kontraktujący;
  - d) wzajemnej – świadczenie producenta rolnego polegające na wytworzeniu i dostarczeniu produktów rolnych jest odpowiednikiem świadczenia kontraktującego polegającego na odebraniu produktów rolnych oraz zapłaceniu umówionej ceny. W związku z tym umowa cechuje się ekwiwalentnością świadczeń obu stron. Cena odpowiada jakości dostarczonych produktów rolnych;
  - e) losowej – spełnienie świadczeń z umowy kontraktacji zależne jest od wielu czynników zewnętrznych, na które strony stosunku prawnego nie mają najczęściej bezpośredniego wpływu. Na jakość wytworzonych produktów rolnych mają wpływ przede wszystkim czynniki atmosferyczne, a także występujące coraz częściej klęski żywiołowe, które utrudniają osiągnięcie pożądaných efektów, często czyniąc umowę kontraktacji niemożliwą do wykonania;
  - f) opartej na współdziałaniu stron umowy – strony umowy kontraktacji współdziałają ze sobą w celu wykonania zawartej umowy; wyrazem tego jest przede wszystkim art. 615 oraz 617 k.c. Artykuł 615 k.c. dotyczy świadczeń dodatkowych, o których była mowa powyżej. Zgodnie z art. 617 k.c. kontraktujący ma prawo do sprawowania nadzoru i kontroli nad procesem wytwarzania produktów, a także ich dostawy. W ramach tego uprawnienia kontraktujący może dokonywać wizji lokalnych, a także innych czynności kontrolnych. Jednak czynności te nie mogą być przeprowadzane w sposób uciążliwy dla producenta rolnego³³.

TRZEŚĆ UMOWY KONTRAKTACJI

Umowa kontraktacji polega na świadczeniach wzajemnych stron stosunku zobowiązaniowego. Do obowiązków producenta rolnego należy obowiązek wytworzenia i dostarczenia produktów rolnych, a także obowiązek notyfikacji, tj. obowiązek

³¹ Z. Radwański, (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, s. 198.

³² G. Sikorski, (w:) M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025, komentarz do art. 616, nt 1.

³³ D. Bierecki, (w:) J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 1110.

zawiadamiania o niemożności dostarczenia produktów rolnych. Do obowiązków kontraktującego należy natomiast obowiązek odbioru produktów rolnych oraz obowiązek zapłacenia ceny i spełnienia świadczeń dodatkowych. Każda ze stron stosunku prawnego ma także uprawnienia. Do praw producenta rolnego należy: prawo do żądania zapłacenia ceny przez kontraktującego oraz prawo do spełnienia przez kontraktującego świadczeń dodatkowych. Do uprawnień kontraktującego należy natomiast prawo do nadzoru i kontroli nad wykonywaniem umowy przez producenta rolnego oraz prawo do odmowy przyjęcia świadczenia niewytworzonego w gospodarstwie producenta rolnego.

Elementy wytworzenia i dostarczenia produktów rolnych przez producenta rolnego muszą wystąpić łącznie³⁴. „Jak wynika z uregulowań kodeksowych, szczególną cechą umowy kontraktacji jest wytworzenie przez producenta produktu rolnego, gdyż przepis art. 613 § 1 k.c. wyraźnie wskazuje, że producent rolny zobowiązuje się wytworzyć produkt objęty kontraktacją we własnym procesie produkcyjnym. Ta cecha ma istotne znaczenie dla rozumienia umowy kontraktacji i odróżnienia jej od umowy sprzedaży”³⁵. „Przedmiotem kontraktacji nie jest dostawa skądkolwiek pochodzącego produktu *in genere*, lecz wyprodukowanie w gospodarstwie producenta rolnego produktu i jego dostarczenie. Własna produkcja jest istotnym elementem umowy kontraktacji. Ta podstawowa cecha umowy kontraktacji odróżnia ją w sposób oczywisty od umowy sprzedaży, która obowiązkowi wyprodukowania przedmiotu sprzedaży nie przewiduje i nie włącza do tzw. *essentialia negotii*, jak to właśnie ma miejsce w kontraktacji”³⁶.

Zgodnie z art. 623 k.c., jeżeli umowa kontraktacji wkłada na producenta obowiązek zgłoszenia w określonym terminie niemożności dostarczenia przedmiotu kontraktacji wskutek okoliczności, za które producent odpowiedzialności nie ponosi, niedopełnienie tego obowiązku z winy producenta wyłącza możliwość powoływania się na te okoliczności. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy kontraktujący o powyższych okolicznościach wiedział albo gdy były one powszechnie znane. Powołany powyżej przepis wprowadza ochronę kontraktującego, co umożliwia mu podjęcie kroków, aby dostosować się do nowej sytuacji prawnej – chroni to zatem kontraktującego przed nierzetelnymi producentami rolnymi³⁷. Obowiązek notyfikacji znajdzie

³⁴ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt III.

³⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 19 sierpnia 2008 r., I ACa 507/09, LEX nr 756625.

³⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 12 lutego 2013 r., V ACa 1043/12, LEX nr 1313249.

³⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 1953 r., I C 2188/52, „Państwo i Prawo” 1954, z. 3, s. 356.

zastosowanie jedynie w przypadku, gdy został zamieszony w zapisach umownych³⁸. Na skutek zawiadomienia producent ma prawo powołać się na niezawiniony brak możliwości świadczenia. Jeżeli w umowie nie zastrzeżono terminu, w którym można dokonać notyfikacji, obowiązek ten należy uznać za niezastrzeżony³⁹. Co prawda art. 623 k.c. wskazuje na okoliczność niemożności świadczenia, milczy zaś na temat niemożności wytworzenia. Jednakże oczywiste jest, iż w razie niemożności wytworzenia produktów rolnych następuje brak możliwości dostarczenia produktów rolnych⁴⁰. W przypadku zawiadomienia przez producenta rolnego o ww. problemie następczego braku spełnienia świadczenia na rzecz kontraktującego następuje sporządzenie komisyjnego protokołu strat, stanowiącego podstawę na pozasądowe uregulowanie wzajemnych roszczeń⁴¹. Po przeprowadzeniu kontroli, komisja podejmuje decyzję w sprawie sposobności spełnienia świadczenia lub braku takiej możliwości. Decyzja ta jest jednak niewiążąca dla sądu ze względu na brak istniejących regulacji pozwalających na zawarcie tzw. umowy o dowód⁴².

Producent rolny jest uprawniony do żądania zapłaty ceny od kontraktującego oraz do świadczeń dodatkowych. Cena produktów rolnych związana jest z ich jakością⁴³. Może ona zostać także oznaczona w ten sposób, że wskazane zostaną podstawy do jej ustalenia⁴⁴. Brak postanowień umownych dotyczących ceny w umowie kontraktacji powoduje nieważność umowy, chyba że istnieje określona cena ustalona przez właściwe organy, która wiąże strony umowy⁴⁵. Prawo do świadczeń dodatkowych musi zostać zastrzeżone w umowie w sposób wyraźny, aby wiązało strony stosunku sprawnego. Dla uczynienia zadość temu obowiązkowi nie jest wystarczające wprowadzenie do umowy kontraktacji zapisu odpowiadającego treści art. 613 k.c.: „producent rolny ma prawo do świadczeń dodatkowych”⁴⁶.

Do obowiązków kontraktującego należą natomiast obowiązek odbioru produktów rolnych, obowiązek zapłacenia ceny oraz spełnienia świadczeń dodatkowych.

---

³⁸ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt IV.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ A. Stelmachowski, (w:) J. Rajski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2018, s. 265.

⁴² A. Stelmachowski, *Kontraktacja*, (w:) J. Rajski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2018, s. 220.

⁴³ Z. Policzkiewicz, *Odpowiedzialność stron stosunku kontraktacji...*, s. 164.

⁴⁴ W.J. Katner, (w:) W.J. Katner, M. Stahl, W. Nykiel, *Umowa sprzedaży w obrocie gospodarczym. Zagadnienia prawa cywilnego, administracyjnego i podatkowego*, Warszawa 1996, s. 100.

⁴⁵ E. Niezbecka, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks...*, s. 209.

⁴⁶ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt IV.

Obowiązki kontrahenta oraz producenta rolnego zbiegają się w czasie i – jak zostało wspomniane już wcześniej – odpowiadają sobie nawzajem.

Odbiór produktów rolnych obejmuje zarówno element faktyczny, jakim jest przeniesienie posiadania, jak i element prawny, czyli oświadczenie woli⁴⁷. Oba te elementy muszą istnieć łącznie, aby doszło do odbioru. Najważniejszym elementem odbioru jest złożenie oświadczenia woli, z którego wynika, że świadczenie zostało wykonane zgodnie z umową. Odbiór powinien nastąpić w terminie umówionym, a zatem termin ten powinien być wskazany w umowie kontraktacji. W razie braku takiego zapisu, nie sposób wskazywać na nieważność umowy, strony mogą bowiem ustalić późniejszy termin odebrania produktów rolnych albo określić harmonogram odbioru w przypadku spełnienia świadczenia w częściach.

Obowiązek zapłaty ceny przez kontraktującego powinien nastąpić w terminie określonym przez strony w umowie. Obowiązek ten aktualizuje się z chwilą wydania produktów rolnych. Jeśli natomiast świadczenie producenta rolnego następuje częściami, wtedy też uzyskuje on prawo do odpowiedniej części wynagrodzenia w chwili wydania produktów rolnych⁴⁸.

Kontraktujący posiada także pewne uprawnienia, o których była już mowa powyżej. Ma on prawo do nadzoru oraz kontroli nad wykonywaniem umowy przez producenta, a także do odmowy przyjęcia świadczenia niewytworzonego w gospodarstwie rolnym producenta. Kontraktujący może przeprowadzić kontrolę wykonania umowy, jednak kontrola ta nie może być nader uciążliwa dla producenta rolnego. Ponadto kontrola może obejmować wszelkie czynności podjęte przez producenta rolnego w celu wykonania umowy, np. kontrola zasianych pól, jakości materiału siewnego itd. Kontraktujący podczas sprawowania kontroli oraz nadzoru nad wykonywaniem umowy kontraktacji może udzielać wskazówek producentowi rolnemu, w takim wypadku następuje częściowe przejęcie odpowiedzialności przez kontrahenta⁴⁹. Przykładowo producent rolny, wykonując zalecenia kontrahenta, w przypadku których doszłoby do uszkodzenia produktów rolnych, nie ponosi odpowiedzialności za uszkodzenia w zakresie, w jakim szkoda jest następstwem czynności nadzorczych⁵⁰.

Kontraktujący ma ponadto prawo odmówić przyjęcia produktów rolnych, jeśli nie zostały wytworzone w gospodarstwie producenta. Uprawnienie to przysługuje

---

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ „Przy umowie kontraktacyjnej plantator nie jest zobowiązany do zwrotu zaliczki instytucji kontraktującej, jeżeli wykonanie tej umowy stało się niemożliwe z winy tej instytucji, wskutek udzielenia błędnych instrukcji co do sposobu uprawy nieznannej plantatorom rośliny” – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 1957 r., 4 CR 527/56, OSN 1959, nr 1, poz. 16.

także wtedy, gdy produkty spełniają wszelkie wymagania umowne, w tym jakościowe⁵¹. Kontraktujący odpowiada na dalszym etapie obrotu prawnego za niewprowadzające w błąd opatrzenie produktów odpowiednim oznaczeniem geograficznym.

ZAKOŃCZENIE

Umowa kontraktacji jest umową o złożonym charakterze prawnym. Łączy ona cechy umowy sprzedaży, umowy dostawy, a także umowy o dzieło. Kontraktacja jest umową nazwaną, handlową, konsensualną, odpłatną, wzajemną, losową oraz opartą na współpracy produkcyjnej. Pełni ona kluczowe funkcje, w tym funkcję ekonomiczną, prawną, organizacyjną i społeczną. Jest to umowa łącząca produkcję z rynkiem zbytu. Do największych zalet umowy kontraktacji należą: gwarantowany zbytek dla rolnika, możliwość zaplanowania produkcji, wsparcie producenta rolnego przez kontrahenta, który może dostarczyć nasion, nawozów, a także samego *know how*, w jaki sposób uprawiać poszczególne rośliny. Ponadto strony mogą nawiązać współpracę długofalową, co pozwala na stabilność dochodów, a także stabilizację rynku. Natomiast kontrahent zyskuje dostęp do surowca bez wystąpienia ryzyka rynkowego, a także możliwość nadzoru nad jakością surowca. Umowa ta posiada jednak także poważne wady. Do najważniejszych z nich należy ryzyko wystąpienia nieprzewidzianych umową zdarzeń, takich jak gradobicia, susza, podtopienia. Zdarzenia te zostają często przerzucone na producenta rolnego, który mimo niesprzyjających warunków atmosferycznych powinien spełnić umowę, a w przypadku braku możliwości spełnienia zobowiązania powinien wykonać obowiązek notyfikacji. Kolejna wada dotyczy słabszej pozycji negocjacyjnej rolnika, a także nierzetelnych kontrahentów. Ponadto, jak zostało wskazane w niniejszej pracy, „właściwa jakość” jest pojęciem nieostrym, często tłumaczonym jako „średnia”, tj. „dobra” jakość. W związku z powyższym pojawiają się częste problemy interpretacyjne dotyczące umowy kontraktacji.

REFERENCES

- Balwicka-Szczyrba M., Sylwestrzak A., *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025
- Bieniek G., (w:) G. Bieniek [et al.], *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. III, Warszawa 2009
- Bierecki D., (w:) J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*. Warszawa 2019
- Bojarski W., *Z zagadnień umowy kontraktacyjnej*, „Nowe Prawo” 1957, nr 3
- Chołaj H., *Kontraktacja produktów rolnych. Studium ekonomiczne*, Warszawa 1965

---

⁵¹ A. Niewęglowski, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy...*, rozdz. 3, pkt IV.

- Czachórski W., *Zarys prawa zobowiązań*, Warszawa 1963
- Gniewek E., (w:) E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2021
- Górski J., (w:) J. Górski, A. Ohanowicz, *Zobowiązania. Część szczegółowa*, Poznań 1959
- Katner W.J., (w:) W.J. Katner, M. Stahl, W. Nykiel, *Umowa sprzedaży w obrocie gospodarczym. Zagadnienia prawa cywilnego, administracyjnego i podatkowego*, Warszawa 1996
- Krzyżanowski J., (w:) J. Ignatowicz (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, Warszawa 1972
- Nadler J., (w:) E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2006
- Niewęglowski A., (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeksowe umowy handlowe*, LEX/el. 2014
- Niezbecka E., (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część szczególna*, Warszawa 2010
- Policzkiewicz Z., *Odpowiedzialność stron stosunku kontraktacji w obrocie powszechnym*, Warszawa 1980
- Pytlak P., *Znaczenie oraz funkcje umów kontraktacji w systemie informacyjnym rynków tytoniu i chmielu*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2004, t. 4
- Radwański Z., (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Ossolineum 1976
- Radwański Z., (w:) Z. Radwański (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 2. Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2002
- Radwański Z., *Wstępny projekt systematyzacji tak zwanej części szczegółowej prawa zobowiązań*, „*Transformacje Prawa Prywatnego*” 2012, nr 1
- Rembieleński A., (w:) J. Winiarz (red.), *Kodeks cywilny z komentarzem*, t. II, Warszawa 1989
- Skąpski J., (w:) S. Grzybowski (red.), *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Ossolineum 1976
- Stelmachowski A., (w:) J. Rajski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2018
- Stelmachowski A., *Kontraktacja produktów rolnych*, Warszawa 1961
- Stelmachowski A., *Kontraktacja*, (w:) J. Rajski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2018
- Szachulowicz J., (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, Warszawa 2009
- Szpunar A., *Charakter prawny umowy kontraktacyjnej*, „*Nowe Prawo*” 1955, nr 5
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001
- Zaradkiewicz K., (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011